

Ds Oane Reitsma

tekst: Exodus 17, 8-16

(tweede lezing: Johannes 10, 1-10)

Gemeente van de Levende God

Vier jaar geleden gebruikte Michelle Obama in een toespraak op een democratische conventie de uitspraak: 'When they go low, we go high!' Ze had het over de samenleving waar mensen met een ego de ander altijd proberen aan te vallen door te pesten. Door de ander onder de gordel te raken. En die wereld, zei ze, daar moet het mee gedaan zijn. Als de ander zich zo laag opstelt, kun je alleen winnen door degene te negeren. Groter te zijn dan zij. Je niet te laten raken, want dan kruip je alleen nog maar meer in je schulp, laat je je in een hoek drukken en raakt de volgende aanval je nog meer en maak je jezelf nog kleiner. 'Het leven draait niet om je eigen ego, er is een groter doel,' zei ze.

Mozes moet hetzelfde gedacht hebben toen het volk in de woestijn geconfronteerd werd met de Amalekieten. 'If they go low, we go high.' En hij beval Jozua ten strijde te trekken en ging zelf hoog een heuvel op. Niet de meest verdeckte plek, zou je denken, maar Mozes staat in dit verhaal voor degene die niet wegduikt, maar vertrouwt.

Het volk was in niemandsland aangekomen, een gebied waar geen koning, geen Farao heerst. Maar niemandsland is ook de wildernis, waar het recht van de sterkste heerst. Er zijn bedreigingen. Na de dorst en de honger vandaag het geweld. Met andere woorden: het kwaad, dat steeds terugkeert in het bestaan en altijd het zwakste in ons aanvalt: in dit geval een volk van vluchtelingen zonder water. Eindigt het dan toch hier? Reikt de hand van Farao verder dan Egypte, is hij opgestaan uit de dood in de Rietzee?

Het is een nieuwe levensles die het volk hier leert. Een kind dat gepest wordt heeft niet alleen troost nodig, maar ook mentale weerbaarheid. Zo is het ook met dit volk onderweg. Ik vergelijk de verhalen van deze weken met de piramide van Maslow, een bekend model uit de ontwikkelingspsychologie, dat ons leert wat een mens aan basisbehoeften nodig heeft om gezond en weerbaar in het leven te staan. Dat begint met lichamelijke behoeften: eten en drinken. Dat is het eerste wat een baby nodig heeft. Daarna komt 'veiligheid en zekerheid', ik noem het vandaag geborgenheid, basisvertrouwen in het eigen handelen. En dat zie ik in het verhaal van vandaag. Straks, op de Sinai komt daar de volgende stap van de piramide bij: de ethische regels, het samenzijn – niet-alleen.

Vandaag gaat het om het mentaal wapenen. Om geestelijke weerbaarheid. Geloof is daarbij essentieel. Het laat ons verder kijken dan onze eigen behoeften: het zet het bestaan onder een bredere horizon.

Mozes' staf is geen toverstok! Mozes' staf wijst in de verhalen steeds weer op het leven. Op de doorgang door de Rietzee die niemand had gezien, op het water uit de rotsen: leven in het doodse gebied, en vandaag wijst het op de hemel: op de geestelijke dimensie, het spirituele, het geloof – vertrouwen. De strijd om het bestaan draait niet alleen om praktische zaken als militair inzicht en strijdvaardigheid. Het bestaan zelf niet alleen maar om eten, drinken en genieten, het tevredenstellen van het ego, maar om een gezamenlijke toekomst onder leiding van God, waar leven is voor iedereen.

Amalek staat voor de vijand die het op het bestaan van het volk gemunt heeft. De afgodendienst, die door heel de Bijbel heen en door heel het leven heen in steeds andere (en nieuwe!) gedaantes op de loer ligt. Door Mozes, Jozua, Aäron en Chur en heel het volk – met hun armetierige wapens, of hadden ze wapens uit Egypte meegenomen en werd het kwaad zo met zijn eigen kwaad bestreden? – wordt Amalek met wortel en tak uitgeroeid. Het volk wordt geestelijk volwassen. Gezond.

Een commentaar merkt prachtig op het deze keer anders gaat dan toen bij de Rietzee, toen God zorgde en het volk passief bleef. ‘Wacht maar af, God zal het doen.’ Bij het manna zorgde God ook, maar werd het volk ook gevraagd iets te leren, namelijk te ontvangen. En zo laten ze hun passieve slavenbestaan langzaam achter zich en worden ze volwassen: niet de handen van Mozes [met die staf] hebben deze strijd gewonnen, niet God heeft de vijand verslagen; het gaat nu niet meer buiten het volk om: ze hebben het zelf gedaan – wat een overwinning op henzelf ook!, Mozes bleef daarbij het volk naar boven wijzen, wat innerlijke kracht, moed, hoop en geloof gaf om te kunnen overwinnen, om de strijd om het bestaan aan te kunnen. Zo werden zij uitgedaagd tot geestelijke weerbaarheid.

God leidt het volk als een docent, als een pedagoog: eerst het vertrouwen geven, dan zelf laten doen en erbij blijven. [MEB: “Gods liefde is niet een premievrije levensverzekering met de garantie dat je niks zal gebeuren. Gods liefde is als die van ouders die hun kind in liefde zelfstandig laten worden en erbij blijven.”]

Mozes zei tegen Jozua: morgen zal ik de heuvel opgaan. Hij zei dat niet om het uit te stellen naar een gunstig moment, maar het gaf het volk de ervaring van een nieuwe dag, een volle dag, waarop God hen bijstond, als in het gehele leven, tot aan de zonsondergang. Mozes’ handeling was daarbij niet zozeer een magische handeling, als wel de houding van het gebed. Hij straalde vertrouwen uit, solidair met het strijdende volk en was onbeweeglijk in dat vertrouwen. En hij deed het sámen, mèt Aäron en Chur.

Wij leven in coronatijd èn gedenken deze week 75 jaar bevrijding. De parallel wordt vaak getrokken. ‘In de oorlog mochten we tenminste nog naar buiten,’ zei een ouder gemeentelid tegen mij. Sommigen noemen het een strijd, maar nu tegen een onzichtbare vijand.

De parallel met de coronatijd en Mozes is makkelijk te maken: we moeten met elkaar volhouden, de aandacht niet laten verslappen, het is een zaak van lange adem. Maar ik wil het vandaag breder trekken.

Het geloof in God ‘pampert’ ons niet. Wij zijn geen passieve ontvangers van troost, maar worden uitgedaagd juist door ons geloof geestelijk weerbaar te worden. Juist ook in deze tijd. ‘Er belt nooit iemand’. Je kunt zelf de hoorn oppakken en een nummer draaien. Maak jezelf niet tot slachtoffer van de situatie, maar durf die stap te zetten, God zal er zijn. En de gedwongen stilte van deze tijd kunnen we soms ook gebruiken om Hem op te zoeken.

De NOS heeft een mooie site, waarin je de oorlog kunt terugbeleven in nieuwsberichten alsof het nu gebeurt. In de afgelopen week zagen we dat het kwaad zich tegen zichzelf keert: de dictators liepen vast in de strik van hun eigen kwaad – Mussolini en Hitler. Als Farao en Amalek. (Alleen in NK staan de dictators opnieuw op uit de dood, maar dat is een ander verhaal.) Kwaad heeft geen toekomst.

We hebben met Mozes iets hoog te houden. Niet een versleten godsbeeld van een God die vóór de één is en tegen de ander, maar een God – en ik citeer dit joodse commentaar weer – die niet alleen in ruimtelijke zin bij ons is, maar die ‘in ons is’, in onze ‘innerlijke, psychologische, spirituele en emotionele dimensie’. Wij ondersteunen elkaars armen en zoeken daarmee de kracht waardoor wij tegen een stootje kunnen.

‘If they go low, we go high’!

Deze preek is gepubliceerd op <http://pgenschede.nl/preken>

Gelieve deze preek alleen voor persoonlijk gebruik aan te wenden, en niet zonder overleg met de auteur voor verdere publicatie of verkondigingsdoeleinden te gebruiken.